

Strategii didactice utilizate în postcriză pandemică ce stimulează gândirea laterală a elevilor

Teaching strategies used in pandemic post-crisis that stimulate students' lateral thinking

STANCIU Carmen, profesor de limba și literatura română
Școala Gimnazială Sascut

STANCIU Carmen, teacher of Romanian Language and Literature
Sascut Secondary School

E-mail: geo.karmen@yahoo.com

ORCID iD: 0000-0002-0601-4150

DOI: [10.46728/c.18-06-2021.p164-171](https://doi.org/10.46728/c.18-06-2021.p164-171)

CZU: 37.013:82

Rezumat: Postcriza pandemică a determinat necesitatea reorientării cadrului didactic spre strategii inovative adaptate procesului instructiv-educativ care să le stimuleze elevilor gândirea laterală. Gândirea laterală generează idei noi, spărgând barierele conceptuale ale ideilor vechi, iar în condițiile actuale este stringentă o astfel de abordare, încurajându-i pe elevi și insuflându-le încredere în modul lor de gândire. Strategiile didactice, adaptate de cadrul didactic la condițiile specifice, susțin, prin urmare, acest tip de gândire, fiind o modalitate prin care se iau decizii privind proiectarea, organizarea și realizarea unor situații de învățare într-o manieră originală.

Cuvinte-cheie: gândire laterală, tehnologie, strategii didactice, adaptare, elevi, cadre didactice.

Abstract: The post-pandemic crisis determined the need to reorient the teacher towards innovative strategies adapted to the instructive-educational process that would stimulate students' lateral thinking. Lateral thinking generates new ideas, breaking down the conceptual barriers of old ideas, and in the current conditions such an approach is stringent, encouraging students and instilling confidence in their way of thinking. The teaching strategies, adapted by the teacher to the specific conditions, therefore support this type of thinking, being a way to make decisions regarding the design, organization and realization of learning situations in an original way.

Keywords: lateral thinking, technology, teaching strategies, adaptation, students, teachers.

Introducere

Scopul gândirii laterale este de a genera idei noi. Dar, în afară de cei care le au, mai e cineva interesat de ele? Există mitul că aceia care se află în situația de a face ceva legat de ideile noi, le așteaptă cu nerăbdare. Și nu e niciun motiv pentru care lucrurile ar trebui să stea altfel, din moment ce e suficient de ușor să ai o idee nouă, dar mult mai dificil să o pui în aplicare [3, p.131].

Ceea ce se dorește a fi adus în atenție este faptul că nu e de ajuns să ai idei, ci contează ca acestea să fie eficiente, să aibă rezultatele așteptate, iar persoana respectivă să aibă și competențele necesare. De obicei, teama de eșec ne înfrânează demersuri de succes și, din păcate, preferăm să preluăm o idee care vedem că are deja succes, în detrimentul lansării propriei idei căreia nu-i știm finalitatea.

Încă de la o vârstă fragedă, copiii sunt învățați să privească lumea prin ochii părinților, fiind obligați să se conformeze modelelor sociale, astfel negându-și sufletul și originalitatea propriului destin. Vor ajunge în cele din urmă să fie conduși de imboldurile: „a face” și „a avea”,

în detrimentul celor de „a crea” sau „a fi”, fiindu-le teamă în a-și fructifica ideile pe considerentul „Și dacă voi greși!” sau „Dacă nu e bine!”. Cu siguranță, trebuie ridicate aceste bariere, să avem acces la o gândire liberă, pentru a ne putea eficientiza ideile.

Deci, ar trebui să diminuăm robotizarea, din teama de a nu greși, să încurajăm logica, dezvoltarea capacităților mentale, imaginația, desigur, împreună cu intuiția, numită și „inteligenta inimii”, ținând cont însă că trebuie să existe un echilibru între acestea.

Intuiția se evidențiază prin patru forme: presimțirea, claraudiția, clarvederea și cunoașterea, fiind un dar cu care ne naștem și care ne susține, ne ghidează în luarea unei decizii.

Mintea rațională pune în practică informația preluată, fără a o trece prin filtrul subiectiv.

Având în vedere cele menționate, trebuie să încurajăm elevii să-și depășească blocajele pe care le au de mici, din familie și să-i susținem în generarea unor soluții, neașteptând de-a gata, iar aceste lucruri depind de noi, de modul în care prezentăm noțiunile, teoria, deoarece, din păcate, copiii sunt ghidați spre o gândire mecanică de cele mai multe ori.

În acest sens, trebuie cultivate flexibilitatea, originalitatea, gândirea abstractă, etc, mai ales în cadrul orelor de limba și literatura română, având un rol extrem de important în dezvoltarea armonioasă a gândirii copilului.

Repere teoretice și metodologice privind gândirea laterală și strategiile didactice

Gândirea laterală nu este preocupată doar de partea de cercetare și dezvoltare, ci și de organizare și metode, analiza valorii și cercetare operațională, după cum sesizează Edward de Bono în cartea „Gândire laterală”. Indiferent de domeniu, este nevoie de tehnici de perfecționare proprii și de un fond propriu de experiență care să-l servească, iar ideea comună are în prim plan principiul analizei eficiente. De altfel, Edward de Bono consideră gândirea *un factor esențial al devenirii umane, o soluție la problematica deosebit de complexă a prezentului și a viitorului*. [4, p.24].

Prin urmare, analiza eficientă și tehnicile de recunoaștere pot aduce o mare îmbunătățire, iar o nouă idee poate duce respectiva îmbunătățire și mai departe.

De asemenea, elevul își poate dezvolta latura creativă și încrederea în propriile idei, dacă trece prin filtrul unui dascăl ce este deschis și care apelează la tot arsenalul de metode, procedee și mijloace didactice pe care le consideră eficiente în acest sens.

Cei mai eficienți oameni sunt adesea cei care pot identifica/adopta o viziune străină, chiar dacă n-o împărtășesc, acest fapt putând fi un punct de plecare pentru o comunicare eficientă sau pentru rezolvarea unor probleme, menționează Constantin Șchiopu [8, p.2].

Strategia de instruire este prezentată drept o cale *prin care se iau decizii privind proiectarea, organizarea și realizarea într-o manieră personalizată a unei suite de situații de învățare*. [5, p.350]

Iar Marin Stoica definește acest concept *modalitate complexă de organizare și conducere a procesului de instruire pe baza combinării metodelor, a mijloacelor de învățământ și a formelor de grupare a elevilor, în scopul realizării obiectivelor pedagogice* [7, p.213].

Strategia didactică vizează o modalitate de abordare și de soluționare a unei cerințe de învățare, selectând și utilizând o varietate de **metode, materiale și mijloace** pentru atingerea obiectivelor dorite.

Strategiile didactice sunt împărțite și după anumite criterii:

a. *În funcție de forma de raționament pe care se bazează, solicitând participarea elevilor și a cadrului didactic: inductive- elevul intră în contact cu date, exemple, deci instruirea se face de la practică la teorie; deductive: reprezintă intrarea elevului mai întâi în contact cu idei, reguli și apoi se trece la practică, fiind în antiteză cu strategia inductivă; analogice: se bazează pe intrarea elevului în contact cu situații reale, astfel modelându-se; transductive: noțiuni studiate cu grad de generalitate, trăgându-se concluziile în urma unor idei constatate; mixte: prin imbinarea primelor două tipuri de strategii.*

b. În funcție de gradul în care a fost dirijată învățarea: algoritmică- învățarea se realizează după o structură clară, elevul neputându-se exprima liber, creativitatea elevului neputându-se manifesta decât foarte puțin, estompându-se deci latura inovatoare a acestuia; nealgoritmică- dirijarea învățării este diminuată, elevul având libertatea de a-și crea propriul demers creativ. [6, p.156]

Deci, strategiile didactice trebuie utilizate ponderat de către profesorul care va ști cum să le folosească în predarea-învățarea unor noțiuni, astfel încât elevul să poată aplica ceea ce și-a însușit teoretic, indiferent de modul în care se desfășoară instruirea, online sau fizic.

Metodele fac parte din strategiile didactice, ele reprezentând deci doar o parte, extrem de importantă, de altfel, din categoria strategiilor didactice.

Metodele de învățământ sunt niște instrumente prin intermediul cărora sunt transmise cunoștințe elevilor într-un mod mult mai ușor și plăcut, astfel încât gradul de înțelegere al acelor noțiuni să fie mai eficient. Elevii pot deveni astfel participanți activi în formarea lor, nu doar simpli receptori. Într-adevăr, în această perioadă, s-a pus mare preț pe creativitatea profesorului în ceea ce privește implicarea elevilor, determinarea acestora de a participa activ la ore.

De asemenea, *metodele de instruire provin din metodele de cunoaștere științifică. Dacă în domeniul științei, metoda își păstrează cu fidelitate semnificația ei inițială, odată transpusă în planul activității didactice, ea capătă alte înțelesuri, devine altceva decât un instrument destinat să faciliteze cunoașterea științifică* [1, p.17].

Pentru profesor, metoda reprezintă o cale de organizare și conducere a activității de cunoaștere sau de învățare a elevului, iar pentru elev este calea care îl conduce de la o cunoaștere mai puțin profundă spre una mai adâncă sau drumul pe care îl parcurge de la necunoaștere la cunoaștere, fiind extrem de dificil în această perioadă greu încercată.

○ **Procedeele** sunt definite drept tehnici mai luminate de acțiune, niște detalii sau componente particulare în cadrul metodei, conform lui M. Debesse. În cursul aplicării unei metode, procedeele pot să varieze, chiar să lipsească sau să-și schimbe locul, fără să afecteze îndeplinirea scopului urmărit prin metoda respective [1, p.21].

○ Pe lângă **mijloacele tradiționale**, de o mare varietate sunt tablourile cu imagini ale unor personaje literare, peisaje sugestive, portrete de scriitori, manuscrise, reviste literare, hărți literare etc, iar în practica didactică modernă a studierii literaturii se utilizează și mijloace tehnice audio-vizuale, care contribuie la sensibilizarea elevilor: diapozitivele, filmul didactic, retroproiectorul, calculatorul căruia internetul îi oferă o diversă paletă de programe utile scopului educational vizat.

Mijloacele didactice au în vedere o tehnică didactică a utilizării:

1. Pregătirea elevilor pentru vizionarea acestor mijloace;
2. Dirijarea receptării mesajului vizual sau sonor;
3. Valorificarea observațiilor elevilor în cadrul activităților specifice procesului receptării operelor literare.

Atunci când folosim aceste materiale, trebuie evitate rutina, formalismul și excesele. Se impune astfel alegerea, combinarea, dozarea și integrarea lor cu grijă în procesul didactic, pentru a nu diminua atenția elevilor și funcționalitatea lor instructiv-educativă.

În perioada de pandemie, foarte mulți colegi semnalează situații în care elevii lor sunt nevoiți să împartă cu alți membri ai familiei echipamentele necesare participării la activitățile online (55% urban și 70% rural) și peste 40% menționează că au elevi care nu dețin astfel de dispozitive (34% urban și 55% rural), ceea ce implică o scădere a nivelului de cunoștințe în rândul elevilor, reflectându-se în rezultatele obținute la examenele de la finalul anului școlar.

La revenirea programului normal, copiii sunt, în general, nesiguri, neimplicați, delăsători, deoarece perioada pandemică a fost un prilej de a sta mai mult pe device-uri, insufându-le această stare, iar determinarea, încurajarea și găsirea unor tehnici de lucru atractive țin de creativitatea cadrului didactic.

De asemenea, peste 40% dintre colegi semnaleză și faptul că unii elevi nu au avut acces la internet de calitate, care să le permită o participare facilă și activă la învățarea online (34% urban și 55% rural). Datele rezultate din răspunsurile la întrebările deschise, indică însă și situații în care elevii au folosit ca pretext dificultatea de conectare pentru a justifica o prezență mai puțin activă, în special în cazul lecțiilor online sincron (participarea cu camera închisă, folosirea comunicării prin chat în locul celei audio etc.).

În perioada pandemică, cele mai utilizate resurse educaționale au fost: emisiunile Teleșcoală, fișele, testele de evaluare, prezentările (Prezi, PPT), textele pentru lectură, de regulă, pe google classroom. Pe fondul lipsei altor mijloace de comunicare, la școala în care predau, s-a apelat la persoane resursă (de exemplu, profesori diriginți, părinți, reprezentanți ai autorităților locale) pentru transmiterea unor materiale de învățare în format print către elevi.

Revenirea la programul normal a determinat îmbinarea strategiilor didactice de cadrul didactic, pentru a face trecerea, pas cu pas, spre o educație normală, eficientă și de calitate.

Operaționalizarea strategiilor didactice, stimulând gândirea laterală a elevilor

Totuși, consider că perioada învățării la distanță a adus și o serie de elemente de impact pozitiv la nivelul activității lor didactice, al activității de învățare a elevilor, al colaborării cu alte categorii de actori școlari. Impactul pozitiv face referire la dezvoltarea competențelor digitale, la dobândirea de abilități de utilizare a diverse dispozitive, platforme online, instrumente și aplicații digitale. Am remarcat, de asemenea, și faptul că am creat resurse de învățare alternative și am descoperit noi modalități de adaptare a curriculumului la situații care nu făceau parte din rutina mea didactică. Acest demers va putea fi continuat și la revenirea la școală, respective, la un program normal de studiu.

În cea mai mare parte a acestei perioade, activitatea didactică am desfășurat-o online, elevii putând participa la ore prin intermediul platformei Google Classroom, pe meet, iar eu putându-le insufla dorința de a participa activ la oră prin fișe, cărți digitale, imagini, prezentări, făcând apel la quiz, ppt-uri, dar și la story jumper, canva, PicsArt și altele.

Ulterior, când am revenit la școală, am îmbinat strategiile didactice, astfel încât să le ușurez activitatea instructiv-educativă elevilor, încurajându-I să aibă încredere în forțele proprii, să adopte modalități diverse de a găsi soluții, astfel încât rezultatele să fie unele frumoase.

De exemplu, la textul multimodal, la clasa a V-a, elevii au făcut o carte, story jumper, utilizând și metoda Pics Art, ceea ce li s-a părut foarte interesant.

PicsArt este un mijloc modern ce prinde atât la clasele primare, gimnaziale, cât și la clasele liceale, putând fi utilizat atât la lecțiile de limbă, cât și de literatură, raportându-mă la materia mea, dar poate fi aplicată cu ușurință și la celelalte discipline, în special la biologie, la geografie etc. Pe lângă faptul că este gratuită, este și cea mai complexă aplicație foto ce se poate plia pe tematica abordată, fiind foarte eficientă în înțelegerea unui text, în evidențierea mesajului, în realizarea unui portret, a unui peisaj etc. La prima vedere, pare o „clonă” de Instagram, fiind construită în jurul unei rețele sociale și permite editarea fotografiilor, dar, ulterior, prin acest mijloc creativ, poți descoperi multiple moduri de interpretare privind textul literat sau nonliterar.

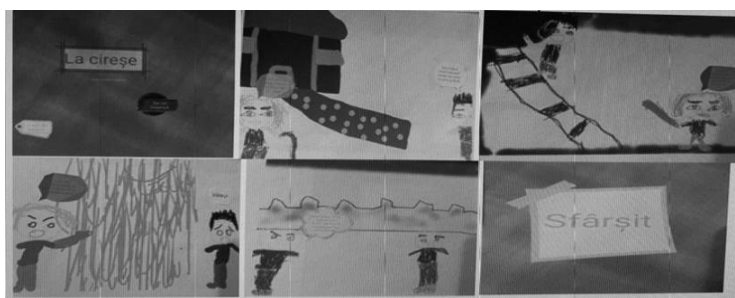


Figura 1. Pics Art-„La cireșe”, de Ion Creangă

Depinde de creativitatea fiecăruia/ fiecăreia. Aplicația este disponibilă gratuit atât în versiune pentru Android cât și pentru iPhone/ iPad.

Pics Art include cinci module: **Picture Editor, Magic Effects, Draw, Sharing** și **Photo Art Community**. Picture Editor este modulul central al aplicației, care permite editarea și modificarea fotografiilor în funcție de ceea ce vizează fiecare.

În acest sens, elevii clasei a V-a, la capitolul IV „Vreau să salvez lumea”, din manualul după care ne ghidăm, de la editura Art, având lecția despre textul multimodal, banda desenată, au prezentat povestea „La cireșe”, de Ion Creangă cu ajutorul aplicației Pics Art. De asemenea, elevii pot fi atrași în universul creativității, al imaginației, prin Canva, care este o platformă de design grafic, folosită pentru a crea grafică social media, prezentări, postere, documente și alt conținut vizual. Aplicația include șabloane pe care utilizatorii să le utilizeze. Platforma este gratuită și oferă abonamente plătite precum Canva Pro și Canva for Enterprise pentru funcționalități suplimentare.

Aceeași aplicație au folosit-o și în prezentarea sintetică, sub forma unei benzi desenate, a legendei „Tezeu și Minotaurul, de Florin Bican.



Figura 2. Pics Art, „Tezeu și Minotaurul, de Florin Bican.

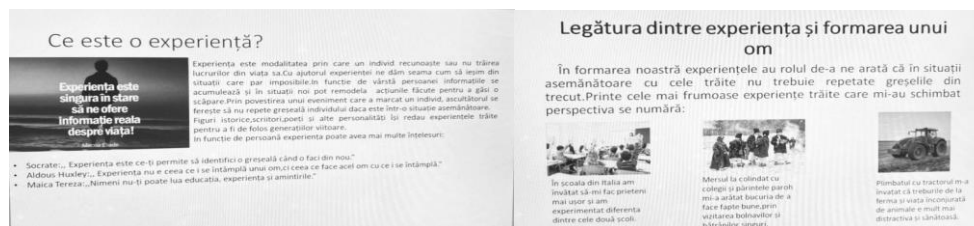


Figura 3. Canva - „Importanța elementelor de grafică în prezentarea unui text scris”



Figura 4. Canva-„Importanța elementelor de grafică în prezentarea unui text scris”

Canva a fost fondată în Perth, Australia, de Melanie Perkins, Cliff Obrecht și Cameron Adams în data de 1 ianuarie 2012, în primul an, Canva având peste 750.000 de utilizatori.

În decembrie 2019, Canva a anunțat Canva for Education, un produs gratuit pentru școli și alte instituții de învățământ destinat să faciliteze colaborarea dintre elevi și profesori.

Elevii din clasa a VIII-a au folosit Canva la capitolul I, „Ce înseamnă prietenia?”, lecția 15 „Importanța elementelor de grafică în prezentarea unui text scris”, din manualul de limba și literatura română, de la editura Art Klett.

În acest sens, au realizat, pornind de la tema solicitată, o prezentare cu ajutorul platformei Canva. Tema a fost „Rolul experiențelor trăite în formarea noastră”!

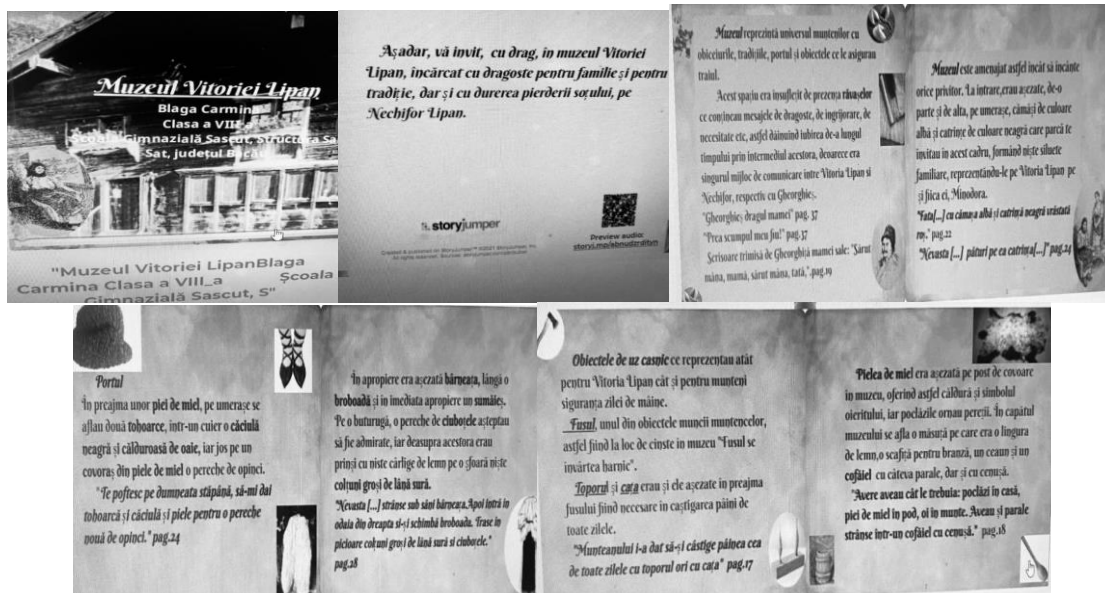
Tot la clasa a VIII-a am utilizat aceeași platformă la textul multimodal, reclama, din cadrul capitolului IV- „Care este adevărul?”



Figur

a 5. Canva- Reclama, textul multimodal

O altă modalitate prin care elevii au avut posibilitatea de a-și deschide orizontul ficțiunii, în mediul online, având în vedere optimizarea învățării în postcriză pandemică, a fost story jumper, una dintre provocări constând în realizarea muzeului unui personaj literar, iar un exemplu ar fi cel al Vitoriei Lipan din romanul „Baltagul”, de Mihail Sadoveanu.



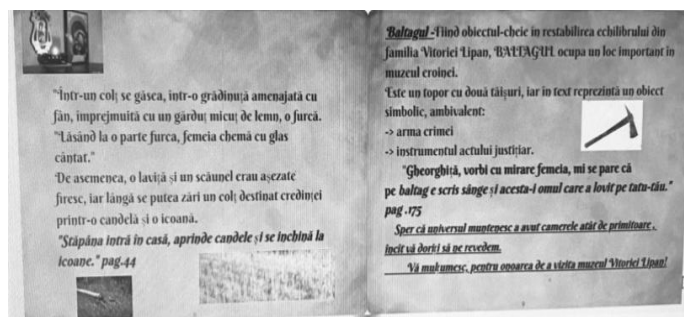


Figura 6 Story jumper „Muzeul Vitoriei Lipan”

Prin metoda quiz ce se găsește pe google classroom, elevii pot rezolva o fișă, un test, într-un timp stabilit, iar profesorul poate vedea răspunsurile automat, nota fiind generată în funcție de răspunsurile oferite. De precizat este faptul că testul trebuie realizat de profesori cu itemii solicitați, iar baremul, de asemenea, trebuie introdus în redactarea testului. În cadrul acestui test, elevii au avut de rezolvat itemii ce vizau noțiunile despre substantiv.

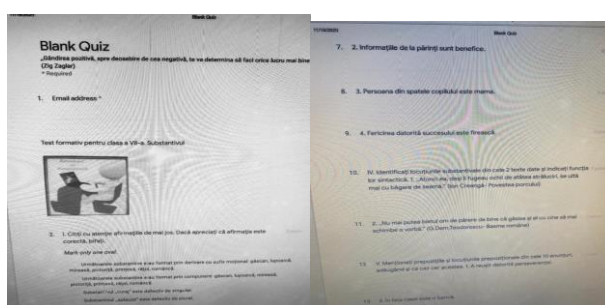


Figura 7. Quiz- Substantivul

Pentru a porni cu încredere în forțele proprii, am introdus un citat în incipitul testului „**Gândirea pozitivă, spre deosebire de cea negativă, te va determina să faci orice lucru mai bine**”. (Zig Zaglar), iar la final un emoticon ce exprima aceeași stare.

Concluzii

Norman Holland susține că *orice individ interpretează ceea ce i se întâmplă în funcție de propria sa temă a identității. [...] Acționăm prin text asupra pettern-urilor noastre caracteristice de dorință și de adaptare*. [3, p.60-69]. Așadar, Holland vizează acronimul DEFT în jurul lexemului „identitate”, respectiv: defences (apărări);expectations(așteptări);fantasies (fantezii);transformations(transformări).

Prin urmare, atât elevii, cât și profesorii interpretează un text în funcție de propria identitate, de experiențele personale, de mediul în care trăiesc, de cunoștințele pe care le posedă, de situația în care se află, de strategiile care se dovedesc eficiente și de perioada specifică, de o multitudine de factori atât interni, cât și externi.

Pentru a optimiza învățarea, atât în perioada aceasta, cât și după pandemie, va trebui să apelăm la arsenalul de strategii pe care le deținem noi, cadrele didactice, să le îmbinăm pe cele tradiționale cu cele moderne și să le adaptăm la nevoile copiilor pe care-i îndrumăm.

BIBLIOGRAFIE

1. CERGIT, I. Metode de învățământ, Editura Polirom, București, 2006, pp. 17-21, ISBN 973-46-0175-X.
2. CORNEA, P. Introducere în teoria lecturii, Iași, Ed. „Polirom“, 1998, p. 60- 69, ISBN 973-683-035-7.
3. EDWARD de Bono. Gândirea laterală, Cluj-Napoca, Ed. „Curtea Veche“, 2019, p. 131, ISBN 978-973-133-229-1.

4. FLUERAȘ, V. Gândirea lateral și scrisul creative, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008, p.24, ISBN 978-973-133-229-1.
5. PAVELESCU, M. Metodica predării limbii și literaturii române, Editura Corint, București, 2010, p.350, ISBN: 978-9731355627.
6. POSTELNICU, C. Fundamente ale didacticii școlare, Ed. Aramis, 2000, p.156.
7. STOICA, M. Psihopedagogia personalității, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996, p. 213.
8. ȘCHIOPU C. Interpretarea textului literar prin tehnica generării de alternative. Limba română, nr 1 – 4, 2013, p. 2, ISSN 0235-9111.